

FARKASOK KÖZÖTT

*Rózsatövis zöld bimbója,
henteredik a víz róla,
Kristály-csöppek óvó sója,
Ekszer-burok megnyitója.*

*De ha nyílik, mire nyílik,
Hogy az év im esteledik,
És a kertben nincs fa, melyik
Ne oldaná leveleit.*

*Dönti az őszt már az erdőt,
Hajtja a szél már a felhőt,
Vég fog minden szertezörgőt,
Jaj annak, aki későn jött.*

*Jaj annak itt, vad-siváran,
Préda ölyök rémkarában,
Hulló világ viharában,
Éhfarkasok csapatában!*

ALFÖLDI KALENDÁRIUM

Írta: VERES PÉTER

Egész délután otthon vagyok, de nincs semmi dolog, még csak egy malacfia sincs a háznál, két tyúk van mindössze, az is az egyik kotló, a libát is mind eladtuk kenyérre. Nem fog a hely, kimegyek, bejövök, végig megyek az udvaron, kiállok az uccsajtóba, járkálok a házba végtől-hosszig, leülök a lócára vagy a székre, így telik az idő. Hallgatom a gyerekek rezselését, veszekedését, néha kedvem volna közéjük vágni, mert nagyon cibálják egymás haját, azután meg vinyogtatják egymást, fel is indulok dühösen, de mégis mindig viszatartom magam. Nem érdemes ütni őket. Az Isten se tudna itt rendet tartani. Még aztán más gondom van nekem.

Azok különben estefelé már azon török a csürhejárást, hogy mit hoz az anyjuk Kelemenéktől.

Amikor már közeledik az este, nekem is akad egy kis dolgom. Hozok be izjket, befütök a kemencébe és mosóvizet rakok be, mert Sári rám parancsolt, hogy mire hazajön, meleg víz legyen. A gyerekekről még ma este lemossa a ruhát, az éjszaka a kemencén megszárad, mert másképp nem tud tisztát adni rájuk.

Már jó késő van, amikor előkocog szegény anyjuk. A kezében egy köcsög, hóna alatt egy kis csomag. A köcsögben iró van, jó csomó, van talán öt liter is, a névnapokra sok vaját köpültek, az irót ugyan a disznónak szokták adni, nagyon szépen hiznak tőle, mert megjavítja az étvágyukat, de mert tudják, hogy nagyon az utolsóban vagyunk, hát adtak belőle Sárinak is. A csomagban egy pilis száraz kenyér, egy darabka szalonna, lehet olyan negyedkilónyi, ezt Erzsike dugta oda Sárinak, azután meg néhány száraz pogácsa, ezt az öregasszony adta. Most még nem süttöttek süteményt, ez a pogácsa a múlt hétről maradt, már

olyan száraz, hogy a kocsisnak is restellik odaadni, mert beletörik a foga. Vagyis inkább azért, hogy hire ne menjen, hogy Kelemenék kéthetes pogácsát adnak a kocsisnak és olyan száraz, hogy már az egerék is kikoptak belőle. — Na, majd elfogy nálunk, jó, éles egérfogak vannak itten.

Ezenkívül kapott még Sári egy pengő napszámot is. — Jó volna, ha mindennap így volna — mondja Sári, de nekem nem nagyon tetszik ez az egész dolog. Nekem még nem keresett az asszony kenyeret, visszaszám ez egy kicsit.

Körülfogják a gyerekek, ahogy hazaér, nem lehet szabadulni tőlük. Erzsi szalad a pitarba csuprokért, kanálért, tányárokért és öntözi az irót széjjel. Jó sűrű ez az iró, még apró vajgörcsök is vannak a tetején, meg a köcsög oldalán. Meséli aztán Sári, hogy a tejfel nehezen akart összemenni, mert hideg volt és az öregasszony azt mondta, öntsenek bele egy kis meleg vizet, az majd összekapja. De Erzsike inkább azon volt, hogy egy nagy vájdlingba öntsenek melegvizet és kívülről tegyék bele a köpülöt, úgy nem lágyul el a vaj. Pedig csak azért csinálta, hogy a vízzel ne rontsák el az irót, mert akkor nem lehet belőle enni.

Én is megiszok belőle egy félliteres csuporral. Csakugyan nem rossz, sűrűbb, mint a szedett tej, csakhat savanyu, én pedig csak nyárba szeretem a savanyút, akkor is csak ha már valami bajom van. Ilyenkor bizony egy izem se kívánja. Ugy ki van soványodva a gyomrom, hogy csak jó faggyus birkapaprikás vagy disznótoros káposztás-hus hozná helyre, nem iró-savó. Ide is adja szegény Sári a szalonnát, mert tudja, hogy milyen ellensége vagyok a savanyunak, de csak egy falatot csipek, éppen csak a szám izéért, spórolni kell vele, kitudja, mivel főzünk a jövő héten. Idenyujt egy pogácsát is, de én visszaadom, — majd megrágogatom a kicsinek — mondom, jobb az, mint a málskenyér. Az ugyanis dörzsöli az inyit, mert foga még nincs elég.

El is teszi, a nagyobb gyerekeknek is csak kostolóba ad, kettőnek tör szét egyet. — Majd elbánok én evvel — mondja. — Beteszem a kemencébe, megpuhul úgy, hogy még Eszti is megtudja rágni.

Ezután behozza a teknőt, a gyerekekről leszedi a kantust, meg az inget, amelyiknek nincs tiszta ruhája, berakja őket a sutba, pokrócba, vagy ujjasba csavargatja őket, mert nem akarják megszokni a cigánytempót, olyan szégyenlősek, mintha módjukban állna, pedig már a cigánysorsra jutnak, ha így haladunk.

Én meg, mert nem tudok itt mit csinálni, hogy ne legyek láb alatt, átmegyek Szabó komáékhoz. Az ülést már unom, de nem fekhetek, amíg Sári dolgozik. Ő ugyan elmesélné, hogy mit hallott Kelemenéktől, mit mondott Erzsike az uráról meg az anyósáról, meg hogy panaszkodott az öregasszony a fiaira meg a menyekre, de hát ez engem nem nagyon érdekel. Jó cselédek ezek a Kelemenék, dehát ami az ő dolguk, az az ő dolguk.

Szabóéknál szokás szerint nagy ricsaj van. Hét gyerek van otthon. Majd mind fiu, csak a legnagyobb jány, a Kati az már szolgál. De Gabri, az utána következő otthon van, mert nem állja a gazdát. Még csak március dereka és már két gazdát szolgált ki. Az egyik helyről elzavarták, a másik helyről ő szökött meg. Azt mondja az apja, hogy Gabrinak egy százholdas tábla földet kellene gazdával bevetni, még tán az is kevés volna. Jó erős buckó fiu pedig, bírná már a dolgot, csak nagyon csintalan. A kölyökbandába Böndőnek hívják, mert hogy olyan vastag. Ezek a süldőfiuk mindig adnak ilyen neveket egymásnak, az én

Jankómat Csicsónak híjják, engem meg Tokjónak neveztek annakidején, mert az iskolából már elállítottak juhászbojtárnak és egy tavalyi tokját kaptam az első szolgálatért a kosztón kívül, meg 3 forintot aratástól Mihálynapig.

Na, Gabris inkább itthon szeret legénykedni, mint a más jószága mellett. Ő a vezér az uccába, de jól is tudja a kisebbeket abrikolni.

Gábor koma csizmát reparál. A másik nagyobbik fiúnak, az Imrének leszakadt a csizmája talpa, reggel pedig templomba kell menni, mert március 15 lesz. Az ünnepi istentiszteleten mindenkinek ott kell lenni. Óvatosan huzigálja össze a koma a csizmát a szurkosfonallal, mert avult a csizma és szakad utána. A hidját, meg a sarkát már dróttal erősíti meg, mert a céma mingyárt elnyüvik. Imre pedig nyü-gösködik rajta, hogy ne drótozza, mert meglátják a fiuk és kicsufolják.

A koma munka közben káromkodik szakadatlanul, a csüngős bajszát rágja és még a sapkát is letette, annyira izzad. Nem a munkától, hanem a bosszuságtól. Hiába, ki minek nem mestere, hóhérja az annak, Gábor is jobban tudja kezelni a rugós ásót, meg a kaszát-kapát, mint a tűt és az árat.

Kati foltoz. Ő még délután kimosta, amit muszáj volt, a kemence be ven terítve ruhával. Nem szól semmit, mert ilyenkor a komával nem érdemes feleselni, mingyárt a falása körül kezdi, az anyád istene járja.

Gábor koma ugyan azt mondja a gyerekeknek, ne menjenek holnap az iskolába, ugysincs ruhájuk az ünnepélyhez. Aki azt akarja, hogy ott legyenek, adjon nekik csizmát és ruhát. Közben az Istent úgy össze keveri az urakkal, a tanítókkal, a papokkal és a jegyzővel, hogy nem jó volna, ha hallanák.

De a gyerekek szeretnének ott lenni. Nagy céció lesz: jönnek az olvasóköri zenekarral, zászlók és szavatok, szónoklás, bankett, muzsika, tánc: lesz holnap minden. Nemzeti színű kokárdát már szereztek. Imre hozta az iskolából. Pitykéért vagy golyóért vette őket, azt meg nyerte. Igaz, hogy a kokárdák tavalyiak, a gazdag fiuk azért adják el, mert ujat vettek, a színük is bizonytalan. A pirosat kimosta az eső, rávitte a fehérre és a zöldre és most az egész olyan sárgás színű, de hát nem baj, szegénynek az ilyen is jó. Imrének különben van belőle még felesleges is. Most azon egyeznek, hogy Peti és Jóska mit tudnának adni egy-egy kokárdáért. Petinek van egy bodzapuskája, Jóskának egy bugattyuja, azért talán odaadná. Nem neki kell egyik se, mert tud ő ilyet csinálni, hanem eladná az iskolában komolyabb értékekért, pénzért, ceruzáért vagy valami más hasznos dologért. De a két kicsi nem akarja adni. A kokárda csak holnap napra kell, a bugattyu, meg a bodzapuska azonban örök dolgok, amelyek mindig kellenek egy iskolás parasztyerek felszereléséhez. A bodzapuskával lődözni lehet, orron lőni a többieket, a bugattyuval meg jó tréfa odatartani a másik gyerek füléhez, bugatni, bugatni s egyszerűen odapeccenteni a füle hegyéhez. Jó mulatság, mi is így csináltuk gyerekkorunkban.

Gábor koma végre kész a csizmával, odalökij a sarokba és megtörli a homlokát. Én meg elmesélem, hogy kimaradtam a gallyazás miatt az inségmunkából. Kabai már nem tudott felvenni, így elmaradok Szabó komától, pedig mindig együtt szoktunk járni.

Szabó koma meg elmagyarázza, hogy az anyósáék mégis csak adtak egy véka tengerit málának, meg 50 kiló buzát uffejire. Pedig ő rá nagyon haragszik az anyósa. Azt mondja, ő maga az oka, amiért

olyan szegény, mert nem tudja magát forgatni, mint más ember, vagy akár mint a másik veje, a Máté Sandri. Csak a keresetre vetemedik, pedig hát napszámból nem lehet megélni. Dehát marhaság ez az egész, üres beszéd — mondja a koma — a vénasszony azt hiszi, most is olyan világ van, mint a háboru előtt, hogy ha akart mindig félretehetett az ember egy pár malacra valót. De mit forgassak én? Ha csak a gyerekeket nem adom-veszem? Na, de hallod még arra is azt mondja, hogy én vagyok az oka, hogy annyi gyerek van, más ember így, meg más ember úgy... De az istenit, hát ennek is én vagyok az oka? Hát az ő jánya nem volt ott?

Erre már Kati is elmosolyodott:

— A fene megeszi neked a fejedet Szabó Gabri, de jól érted, csak legalább a pénzkeresést értenéd így.

— Tegnap aztán rájuk ment Kati — mondja tovább a koma — hogy mán csak ne nézzék el, hogy az unokák éhen dögödjének, adjanak legalább egy véka tengerit, majd csak megkezdődik az inségmunka, ha már eddig kibirtuk, közeledik a tavaszi munka, nyílik az idő, elkinlódunk valahogy az ujig.

Adott is nagy hajcihőre, de előbb Kati egy félnapig ritt a nyakán, azt mondta az anyjának, belehányja a gyerekeket a csordakutba, ő meg utánuk ugrik...

*

Igy elbeszélgettünk a bajokról, közben a komának Gabrit meg kellett rakni. Az este édesmálét öntöttek, az nagyon kívánja a vizet, egy vízeskannájuk van és mind kiszürcsölték már belőle. A koma a nagy csizmadiamunka után szomjas lett, de a kannában már nem volt egy kumma víz sem. Kati hiába szólt rájuk, hogy menjenek a kutra, azok egymásra utaltak. Gabri azon erősködött, hogy estefele ő volt utoljára, most Imre következik. Igen, de Imre meg meztláb volt, mert az apja a csizmáját javította, akkor hát menjen Peti vagy Jóska...

— Majd mingyárt elküldöm én a bölcsőből Miskát — szól közbe a koma és előrántja hirtelen a beretvafenő sziját és csehé-puhé, alaposan elpáholta Gabrit. Oreditottak, mint a fába szorult féreg, Gabri meg felkapta a kannát és elment. A koma aztán csendet parancsolt a kisebekre. Egy darabig csak a pisszegésük hallatszott, de öt perc múlva már alig értették egymás szavát, megint olyan zajjal voltak. Jó, hogy a szegény ember gyereke, hamar elfelejt mindent. Az a szerencsésük az uraknak, hogy maga a szegény ember is ilyen: a mai baj elfelejteti vele a tegnapit, örökké meg csak nem dühönghet. Ki bírná azt ki?

A kut elég jó messze van, úgy negyedórajárás, mire megfordult, Gabri is elfelejtett mindent. Ugy fütyörészett, majd fel verte az uccát.

Nem sok idő múlva már ott nyüglődött én rajtam: — Keresztapám kártyázzunk. Játsszunk hárman filkóst vagy négyen „zsirt bele“. Jó lesz Imre negyediknek.

Egy darabig elhallgattam, de aztán kikoptunk a beszélőnivalóból is, hát beleegyeztünk, hadd teljék az idő. Igaz, drága a petróleum, dehát Katinak még ugyanis van foltozni valója.

Van egy csapat piszkos kártyájuk, többrészt már a hátuljáról is meg lehet ismerni, dehát mindegy az nekünk. Nem pénzt nyerünk, csak számot vagy durákat. Előbb „zsirt bele“ játszottunk, de Imre nem jó volt negyediknek, mindig benmmaradt és a cimboráját, a vizaviját is behuzta, így hát „kinek mi a trompfjá“-ra fordítottuk. Ebbe meg Gabri maradt mindig benne, mert hiába ügyes kölyök, de nem ismeri még

ugy ki a kártya furfangját, mint én vagy az apja.

Jól eltelt így az idő, Kati lerakta a kisebbeket, mert elálmosodtak, úgy tíz óra tájban aztán én is elcsámforogtam haza.

Aludt már mindenki, csak a Nagy Gábor kisajtójában állott ott a jánya, a Julcsa, egy legénnyel. Nagyon közel voltak egymáshoz, akkor ugrottak széjjel, amikor odaértem. Nem ismerem a legényt, másnépesi lehet. Nem is szóltam hát hozzájuk, nem zavarom őket. A fiatalok nem bánják, ha akármilyen világ van is, végzik a magukét. A veréb se törődik vele Bálint napkor, hogy lesz-e a nyáron kabóca...

MŰVÉSZETBÖLCSELETI KÉRDÉSEK

Irta: FORBÁTH IMRE

A gondolkozás formális-idealisztikus módjával szemben a mi álláspontunk konkrét-dialektikus. Alapvető tételünk, hogy az eszmék nem primérek és nem lebegnek valami misztikus űrben, hanem a materiális valóság produktumai, reflexei az emberi agyvelőben. Ez annyit jelent, hogy az ideológiák — s ezzel a művészet is — a társadalomgazdasági valóság termékei, s végső fokon minden jelenségük ebben a valóságban gyökerezik. Az ideológiák összefüggése a „materiális bázissal“ azonban nem egyszerű és nem mechanisztikus, hanem dialektikus. Az örök mozgásban, ellentéteinek harcában fejlődő valóság kölcsönhatásban van az általa termelt ideológiákkal, melyek egyszer létrehozva, visszahatnak rá s őt megváltoztatni képesek. Az ideológiák tehát sohasem „örökérvényű, abszolút igazságok“, hanem historikus termékek, melyeknek érvényessége záros határidejű. Egymással s a társadalmi valósággal állandó dialektikus kölcsönhatásban, mélységesen összefüggenek a korral, amelyik létrehozta őket, viszont, mint hosszú, organikus fejlődés termékei, nagy szerepet játszanak bennük a múlt tényezői is, az előző stádiumok motívumai és formái s megvan az a lényeges képességük, hogy a történelmi fejlődést, az alapra visszahatva, sokszor döntően befolyásolják. A művészetelméletben ezeknek a tételeknek fundamentális fontossága rögtön kitűnik, ha a sokszor rendkívül bonyolult jelenségekre nyernék alkalmazást. A materiális dialektika módszere az esztétika területén is a valóságkutatás felülmulhatatlan eszközének bizonyul. Igaz, hogy a módszer alkalmazása nem könnyű és hosszú studium szükséges a mesteri kezelésére. Helyes eredmények azonban csak akkor jöhetnek létre, ha nemcsak a módszert ismerjük, hanem a területet is, melyen alkalmazni akarjuk. A művészet jelenségeinek s történelmének szuverén ismerete nélkül éppugy deformált, hamis tételekhez jutunk, mint a dialektika helytelen, felületes, egyoldalú alkalmazásával. Látjuk, a feladat éppen nem egyszerű.

A legtöbb zavart a módszer helytelen, „vulgáris“ alkalmazása okozta. Az ideológiák levezetése az ökonomikus bázisból a vulgaristáknál a tényállás goromba leszimplifikálásához vezetett, ami egyáltalán meg sem közelítette a bonyolult valóságot és a módszer rossz hírének oly sokszor vált az okozójává. A materializmus ellenségei innen vették az érveiket. Tényleg durva tévedés, ha egy művészi alkotás értékelésénél megelégszünk a megállapítással, hogy — mondjuk — maradi, mert egy feudális állam minisztere írta (Goethe), vagy, hogy „a hanyatló társadalom bomlásterméke“ (a modern művészet), vagy „kispolgári“.